

พระผู้อนุรักษ์และสืบทอด
ศิลปะการทำหัวเรือแข่งเมืองน่าน
มรดกทางภูมิปัญญาที่ล้ำค่าของแผ่นดิน

พระครูจักรธรรมสุนทร

เกิดวันที่ 5 สิงหาคม 2468

อายุ : 91 ปี

ที่อยู่ : วัดบุญยืน หมู่ 4 ตำบลกลางเวียง

อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110

โทร. 086-919-7955

PHRAKRU JAKDHAMMASUNTHON

Date of birth : 5 August 1925

91 Years of age

Address : Bun Yuen Temple, Moo 4,

Klang Wiang Sub-district, Wiang Sa District,

Nan Province 55110

Tel. 086-919-7955

ประวัติการทำงานและแรงบันดาลใจ

งานประเพณีแข่งเรือจังหวัดน่าน เป็นประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาล ไม่เพียงเพราะคุณค่าของประเพณีที่ได้ร่วมสืบสานผ่านกาลเวลามาจนถึงปัจจุบัน หากแต่ยังได้ประกาศความเป็นงานหัตถศิลป์อันทรงคุณค่าของเรือแข่งจังหวัดน่าน ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นตรงหัวเรือแกะสลักเป็นรูปพญานาค อ้าปาก ซुकอ อดวเขี้ยวโจงงอง สง่างาม ลำตัวเรือทาสีสวยสด ส่วนหางเรือแกะสลักเป็นรูปหางพญานาค งอนสูง มีลวดลายสวยงามเป็นที่ดึงดูดสายตาผู้พบเห็นยามเมื่อลงแข่งในลำน้ำ และเป็นผู้ที่ได้รับการกล่าวขานในด้านฝีมือการแกะสลักหัวเรือแข่งที่สง่างาม จนเป็นที่ยอมรับทั่วลำน้ำน่านและได้รับการยกย่องให้เป็น “พระผู้อนุรักษ์ และสืบทอดศิลปะเรือแข่งเมืองน่าน” คือ “พระครูจักรธรรมสุนทร” อดีตเจ้าอาวาสวัดดอนไชยใต้ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

พระครูจักรธรรมสุนทร ปัจจุบันมีสมณศักดิ์เป็นเจ้าคณะอำเภอและเจ้าอาวาสวัดบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ได้คลุกคลีและเห็นประเพณีการแข่งเรือของจังหวัดน่านมาแต่เยาว์วัย ประกอบกับมีความสนใจในงานช่างแกะสลักไม้ จึงเป็นแรงบันดาลใจในการนำมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ตกทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ มาผสานเข้ากับฝีมือเชิงช่างงานหัตถกรรมที่สอดรับกับวัฒนธรรมประเพณีการแข่งเรือของจังหวัดน่าน กลายเป็นผลงานหัตถศิลป์อันทรงคุณค่าเป็นที่ประจักษ์ต่อผู้พบเห็น เมื่อได้ดู ได้รู้ ได้เห็น ได้สัมผัสด้วยตนเอง ยิ่งเกิดการซึมซับเข้าไปภายในจิตใจ พระครูจักรธรรมสุนทร จึงเป็นผู้นำจิตวิญญาณของคนชุมชนบ้านดอนไชยใต้ที่เปี่ยมไปด้วยทักษะงานศิลป์หลากหลายแขนง บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และพลังที่เป็นหนึ่งจนนำมาสู่ผลงานการแกะหัวเรือแข่งเมืองน่าน ตั้งแต่ “หัวโอง” การวาดลวดลายลำเรือ และแกะสลักหางเรือ หรือ “หางวรรณ”

แกะสลักหัวเรือ

THE ENGRAVING PROW

หัวเรือเทพพิรุณทอง 88 / Theppirunthong 88

“พระผู้อนุรักษ์และสืบทอด ศิลปะการทำหัวเรือแห่งเมืองน่าน
มรดกทางภูมิปัญญาที่ล้ำค่าของแผ่นดิน”

เอกลักษณ์งานและเทคนิคสำคัญ

“หัวเรือ” หรือหัวเรือ จะมีรูปร่างลักษณะ คล้ายหัวพญานาค สีที่ใช้มีเพียง 5 สี คือ สีดำ สีแดง สีขาว สีเขียว และสีหมากสุก (ส้ม) ส่วนไม้ที่นำมาแกะสลัก สมัยก่อนจะใช้ไม้ทองหลางซึ่งมีน้ำหนักเบาโดยจะตัดมาให้ได้ขนาด จากนั้นวาดลวดลายด้วยถ่านลงบนไม้และใช้สิ่วจรดลงไป แกะสลักตามลายเส้นที่วาดไว้ ประกอบไปด้วย จมูก เขี้ยวหมา เขี้ยวแต เขี้ยวย่อย เขี้ยวพอง ลูกตา คาง แก้ม หู หงอน รุจุมูก เหงือกนอก เหงือกในและภายในปากที่อ้าออกเขี้ยวขาว งอนโง้งนั้น นิยมแขวนกระดิ่งไว้ด้วยเมื่อยามที่เรือขยับเขยื้อนหรือวิ่งแล่นไปตามลำน้ำจะได้ยินเสียงกระดิ่งดังอยู่ตลอดเวลา ส่วนคางได้ปากลงมาแขวนพู่ระย้าประดับกระຈัก ลูกปิด ดอกไม้ห้อย ประดับไว้อย่างสวยงาม สำหรับลวดลายตัวเรือนิยมใช้ลายเถาวัลย์ ลายกระຈัก ลายกนกสามตัว คำว่าหมายติดต่อกันไป ส่วนหางเรือหรือหางวรรณ มีลักษณะคล้ายหางพญานาค นิยมแกะสลักเป็นลายไอยราทางหงษ์ กนกเปลวไฟ ประดับดอกไม้ใบเทศเกล็ดสิงห์ ดอกฝ้าย ดอกผักแว่น ตกแต่งด้วยพู่ห้อย และอีกหนึ่งส่วนประกอบสำคัญของเรือแข่งเมืองน่าน ที่เรือทุกลำต้องมีและขาดไม่ได้ คือ ธงประจำเรือ ปัจจุบันนี้ยังคงมีหัวและหางเรือประจำบ้านดอนไชยใต้ ที่ท่านพระครูจักรธรรมสุนทรแกะสลักและเก็บรักษาไว้เพียง 2 ลำคือ เรือเทพพิรุณทอง 88 ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศการแข่งขันเรือประเภทยาวแบบดั้งเดิม และได้รับรางวัลถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประจำปี 2548 และเรือเทพสุนทรสาชล ที่เป็นขวัญและกำลังใจที่สำคัญในยามเทศกาลแข่งเรือจวบจนทุกวันนี้

การถ่ายทอดภูมิปัญญา

ท่ามกลางวัฒนธรรมประเพณีพื้นถิ่นของไทยที่บอวลไปด้วยความสามัคคี ความผูกพันในชุมชน เชื่อมโยงกับความประณีตในงานศิลปะของคนไทยที่ยังรักลูกมาทุกยุคทุกสมัย ก่อเกิดเป็นงานหัตถศิลป์อันทรงคุณค่า พระครูจักรธรรมสุนทรได้ถ่ายทอดศิลปะแห่งเมืองน่านนี้ไว้ให้แก่ลูกศิษย์ทั้งรุ่นลูกและรุ่นหลานได้ช่วยกันสานต่องานให้อยู่เคียงข้างลำน้ำน่าน แม้ในกระบวนการแกะสลักจะปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและตามความถนัดของลูกศิษย์ที่ใช้แบบพิมพ์ร่างเป็นลวดลายและนำไปทาบบนท่อนไม้ก่อนที่จะลงมือแกะสลักแทนการวาดลวดลายลงบนเนื้อไม้ หรือจะเป็นการนำไม้ท่อนเล็ก ๆ มาต่อประกอบเข้าด้วยกันเป็นหัวเรือ แทนไม้ท่อนใหญ่ที่นับวันจะหายากขึ้นก็ตาม หากแต่ยังคงรูปแบบสีสัน สัดส่วนที่ตรงตามแบบดั้งเดิมไว้อย่างไม่ผิดเพี้ยน เพื่อให้งานหัตถศิลป์พื้นถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์แห่งชุมชนและวิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านอยู่เคียงคู่ลำน้ำน่านสืบไป

รางวัลที่ได้รับ

- ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ แชมป์ถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประเภทเรือเอกลักษณ์น่าน

แกะสลักหัวเรือน่าน

THE ENGRAVING HEAD

วัสดุและอุปกรณ์ / Materials and Tools

1. สิว	1. A chisel.
2. ไม้ทองหลาง	2. Wooden thonglang.
3. สี	3. Colors.

ขั้นตอนการทำงาน

1. วาดลายตามแบบที่ร่างไว้ในสมุดลงแผ่นไม้ (สมัยก่อนใช้ถ่านหุงข้าววาดลวดลาย ปัจจุบันใช้วิธีวาดลายลงบนกระดาษ แล้วทาบลายลงบนแผ่นไม้) ไม้ที่นิยมนำมาแกะสลักหัวเรือ (หัวเรือ) และหางวรรณ นิยมใช้ไม้ตอง หรือ ไม้ทองหลางเพราะเป็นไม้เนื้อเหนียว น้ำหนักเบา แกะง่าย และทนทาน
2. แกะสลักด้วยสิ่วตามลวดลายของแบบที่ร่าง จนได้หัวเรือ หรือ หัวเรือ ตามที่ต้องการที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายหัวพญานาค
3. ส่วนคอต้องเจาะทะลุไปจนถึงปากพญานาค (ซึ่งเป็นส่วนที่ยากและสำคัญ)
4. แกะสลักส่วนหางของเรือ หรือ หางวรรณ ที่มีลักษณะคล้ายหางพญานาค
5. ตกแต่งลวดลายในส่วน หัวเรือ และหางเรือ และทาสีให้สมบูรณ์ สีที่ใช้จะใช้ สีดำ สีแดง สีหมากสุก (ส้ม) สีเขียว สีเหลือง สีขาว และต้องระบายเอกลักษณ์ของสีนั้น ๆ ไม่ใช้การไล่ระดับโทนสี

WORK PROCEDURES

1. Draft the design into the wood plate (used to use the coal to draft the design but later use the copy paper to draft the design on the plate). The popular wood use to carve Hua O (boat prow) and Hang Wan is Tong wood because of its strength, weight, durability, and easiness.
2. Carve the wood with the chisel following the design which is the Naga's head.
3. Pierce the Naga's neck through the Naga's mouth (which is the hard and important part)
4. The boat stern or Hang Wan resembles the Naga's tail.
5. Decorate all the parts; prow, hull and stern then color the boat which will use black, red, orange, green, yellow, and white colors to furnish the boat due to each boat's identity.

